

ФИЛОЛОГИЯНИНГ ДОЛЗАРЪ МАСАЛАЛАРИ

ХАЛҚАРО ИЛМИЙ КОНФЕРЕНЦИЯ МАТЕРИАЛАРИ

ACTUAL PROBLEMS OF PHILOLOGY

MATERIALS OF THE INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ФИЛОЛОГИИ

МАТЕРИАЛЫ МЕЖДУНАРОДНОЙ НАУЧНОЙ КОНФЕРЕНЦИИ

60

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ФАНЛАР АКАДЕМИЯСИ
ЎЗБЕК ТИЛИ, АДАБИЁТИ ВА ФОЛЬКЛОРИ ИНСТИТУТИ
ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС
ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ
БУХОРО ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ
ҚЎҚОН ДАВЛАТ ПЕДАГОГИКА ИНСТИТУТИ

ФИЛОЛОГИЯНИНГ ДОЛЗАРБ МАСАЛАЛАРИ

ACTUAL PROBLEMS OF PHILOLOGY

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ФИЛОЛОГИИ

*Филология фанлари доктори, профессор Шоира Нематовна
Ахмедова таваллудининг 60 йиллиги муносабати билан
ўтказилган халқаро илмий конференция материаллари*

*Materials of the International scientific conference Organized on
the occasion of the 60th anniversary of Doctor of Philology, Professor
Shoira Nematovna Ahmedova*

*Материалы Международная научная конференция
организована к 60-летию со дня рождения ученой, профессора
Бухарского государственного университета Ахмедовой Шоиры*

*2020 йил 24-26 декабрь. Ўзбекистон
December 24-26, 2020, Uzbekistan
24-26 декабрь, 2020 г. Узбекистан*

**«ТУРОН-ИҚБОЛ» НАШРИЁТИ
ТОШКЕНТ – 2021**

УЎК 821.512.133.3

ББК 84(075)

Ф 30

Филологиянинг долзарб масалалари [Матн] / Нашрга тайёрловчилар
М. Ҳакимов ва бошқ. – Тошкент: “Turon - iqbol”, нашриёти, 2020. – 464 бет.

*Тўпламдан халқаро конференция материаллари ўрин олган. Мақолаларда
филологиянинг турли йўналишларига оид сўнгги илмий қузатишлар
ёритилган бўлиб, соҳанинг барча мутахассисларига мўлжалланган.*

Тўплаб нашрга тайёрловчилар:

кич.и.х. М.Ҳакимов, таянч докторант Н.Қодирова

Таҳрир ҳайъати:

акад. Б.Назаров, ф.ф.д., проф. И.Ҳаққулов,
ф.ф.д., проф. Қ.Қахрамонов, ф.ф.д. С.Мелиев, ф.ф.д. С.Тўлаганова,
ф.ф.д. Д.Ражабов, ф.ф.д. Л.Шарипова, ф.ф.д. Ш.Давронова,
ф.ф.н. Э.Очилов, ф.ф.н. Г.Сатторова, ф.ф.н. З.Қобилова,
ф.ф.н. Ҳ. Сафарова, ф.ф.н. Қ.Тўхсанов

Тақризчилар:

Ф.ф.д. И.Ёқубов, ф.ф.д. Ш.Турдимов

*Илмий тўплам ЎзР ФА Ўзбек тили, адабиёти ва фольклори
институтини Илмий кенгаши қарори (2020 йил 15 декабрь, 7-сонли йиғилиш
баённомаси)га асосан нашрга тавсия этилган.*

ISBN: 978-9943-5122-5-2

© “TURON-IQBOL” нашриёти, 2021

І БОБ
ЗИЁГА ИНТИЛГАН
УМР ИБРАТИ

БУХОРО АДАБИЙ МУҲИТИ ОЛИМ ТАЛҚИНИДА
(профессор С.Алиев таваллудининг 100 йиллигига бағишланади)

Аннотация: Мақола адабиётшунос олим С.Алиевнинг Бухоро адабий муҳитини ўрганиш борасидаги изланишлари, асосан Савдо, Сомий, Саҳбо ҳақида тадқиқотлари ҳақида фикр юритилади.

Аннотация: Статья посвящена исследованию литературоведа С. Алиева по изучению литературной среды Бухары, в основном по Савдо, Соми, Сахбо.

Annotation: The article is devoted to the study of the literary critic S. Aliyev on the study of the literary environment of Bukhara, mainly on Savdo, Somi, Sakhbo.

Калит сўзлар: адабиётшунос, Бухоро, адабий муҳит, шеърят, таҳлил, мухаммас, олим, адабий мерос,

Ключевые слова: литературовед, Бухара, литературный среда, поэзия, анализ, мухаммас, учёный, литературные наследие.

Key words: literary critic, Bukhara, literary environment, poetry, analysis, muhammas, scientist, literary heritage,

XX аср ўзбек адабиётшунослиги фанига муносиб ҳисса қўшган етук олим, фидойи мураббий, сермахсул, машаққатли илм йўлини босиб ўтган олим, йирик манбашунос, араб ёзувидаги қўлёзмаларнинг тубига етиш имкониятига эга заршунос, профессор, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган маданият ходими Саиджон Алиев тадқиқотларида Бухоро адабий муҳитини тадқиқ этиш йўналиши устувор эди. С.А.Алиев, аввало, ўзига раҳнамолик қилган устозлари, давримизнинг атоқли фан арбоблари С.Айний, Е.Э.Бертельс, Ойбек, А.Саъдий, Воҳид Абдуллаев, Иззат Султоновларнинг анъаналарига содиқ ҳолда изланди, тадқиқотлар яратди, иккинчидан, у илмда ҳам педагогика фаолиятидагидек ҳалоллик учун, тўғрилик учун курашди.

Саиджон Алиев адабиётшуносликка ўзбек мумтоз адабиётининг моҳир тадқиқотчиси сифатида кириб келди. У узоқ йиллар Алишер Навоий, Абу Али ибн Сино, Заҳриддин Муҳаммад Бобур, Муҳаммад Солих, Муқимий, Мирзо Сомий Бўстоний, Саҳбо ва бошқаларнинг ҳаёти ва ижодини ўрганди, таҳлил этди, улар ҳақида илмий, илмий оммабоп характердаги асарлар яратди. Айниқса, Бухорода яшаган шоирлар, адиблар ижодини ўрганишга алоҳида эътибор қаратди.

“Ҳаёт ҳамма нарсани бермайди. Изланиш, ўрганиш керак”, - деган сўзларни ўз ҳаётининг мазмунига айлантирган етук инсон, ўз касбининг заҳматкаши бўлган Саиджон Алиевнинг ўзбек адабиёти соҳасида олиб борган тадқиқотларига тўхталинганда, “Унутилмас саҳифалар” (1986), “Бухорода битилган байтлар” (1992) деб номланган китобларини эсламасликнинг иложи йўқ. Бу китоблар жанрини муаллиф “Адабий мақолалар, хотиралар, қайдлар” деб белгиланган. Муҳими, улар қайси жанрда бўлмасин, ҳаммасида устоз бешигини тебратган Бухоройи шариф билан боғлиқ ёруғ нуқта-

ларнинг кўплиги уларни бир тизимга бирлаштиради. Уларда Фитрат, Ҳамза, Айний, Ойбек, Мирбобо Муҳсинзода, Шариф Нурхон, Султон Жўра сингари адиблар ҳаёти ва асарларининг Бухоро билан боғлиқ нуқталари, ўзбек- тожик адабий алоқаларининг нисбатан кам ўрганилган қирралари ўзига хос йўсинда қаламга олинган. Олим биринчилардан бўлиб, ижоди кам тадқиқ этилган Савдо, Саҳбо, Сомий, Мунзим, Ҳамдий, Садри Зиё каби ижодкорлар ҳақида мақолалар ёзди.

С.Алиев ўз ижодида ўзбек ва тожик халқларининг адабий алоқалари масалаларига ҳам кўп эътибор қаратиб, XIX асрнинг иккинчи ярми ва XX аср бошларидаги Қўқон адабий муҳити тадқиқига бағишланган Э.Шодиев ишларидан бошқа тадқиқот йўқлиги, айни Бухоро адабий муҳити кам ўрганилганлигини таъкидлаб, ҳам ўзбек, ҳам тожик тилларида ижод қилган Савдо, Сомий ва Саҳбо ҳақида қимматли маълумотлар берувчи мақолалар ёзди.

Профессор С. Алиев ишларининг алоҳида кўзга ташланиб турган жиҳати 19-асрнинг иккинчи ярми 20 аср бошларида яшаб ўтган бухоролик зуллисонан шoirлар ҳақида маълумот бериш ва уларни тадқиқ этишдаги камчиликларини тўлдиришдир. Олим Савдо ҳақида маълумот берувчи биринчи асар сифатида С.Айнийнинг “Эсдаликлар”ини, кейин эса тожик адабиётшунослари Х.Мирзозода, Р.Ҳодизода каби олимларнинг тадқиқотларини тилга олиб, шoirнинг қўлёзмаси Шарқшунослик институтида сақланаётганлиги, Г.Ғалимова шу асосда шoirнинг тожикча “Танланган асарлар”ини босмага тайёрлаганини айтиб ўтиб, Айний “Эсдаликлар”ига таяниб, Савдонинг таржимаи ҳолига оид маълумотларни беради.

Айний асарига таяниб, олим Савдони наққошлик, лаввоҳлик (мармартош устига ўймакорлик билан ёзиш), расомлик, заргарлик каби ҳунарларни эгаллаган, мусиқа маҳоратига эга, ҳозиржавоб, хушчақчақ инсон сифатида тасвирлагани, ҳаёти оғир кечгани ҳақидаги маълумотларни келтирар экан, Ўзбек тилида ҳам юсак бадииятли ғазаллар ёзиб “Мунтаҳбон” номли тўплам тузган Савдо адабий меросини мундарижа ва шаклига қараб уч қисмга бўлади: а) ишқий шеърлар, қасида ва марсиялар; б) аттаъималар (таомлар таърифга бағишланган шеърлар) в) ҳажвиялар. Шу билан бирга олим Савдонинг Фирдавсий, Саъдий, Ҳофиз, Абу Исҳоқ Атъимий, Навоий, Бедил ва Машраб каби форс-тожик ва ўзбек мумтоз шoirларининг анъаналарини давом эттирганини мисоллар асосида ёритади.

Шoirнинг шеъриятга жонли тил сўзларини киритибгина қолмай, уларни ўзгартиргани, янги сўз ясагани ҳақида фикр юритар экан, масалан “қатиқ хўрдем” эмас “қатикидем” шаклида ишлатгани, кўпроқ сўз ўйини, кесатиш, сатирик руҳда шеърлар ёзгани кўрсатилади. Шoirнинг “Нозанин эрур” радиопли ўзбекча ғазали тўлиқ келтирилиб, таҳлил қилинади.

Олим Савдонинг насрда ҳам қалам тебратгани, “Музҳика” номли асар ёзиб, ўз даври урф-одатларини бош нағма(лавҳа)да ҳазил-мутойиба қилиб сатира остига олганини кўрсатар экан, ҳар бир нағма ҳақида алоҳида фикр юритади. “Музика” номли насрий асарида ўз даври урф – одатларини қаламга олиб, туркий тилда сўзлашувчи бошқа халқларнинг саломлашиш

лари ҳақида ҳам маълумот бериб шундай мисолни келтиради: “Туркман халқининг маъқул ва мақбул таклифи бор: қўл бериб кўришгач бир – бирларини ҳурмат юзасидан “Сўранг”, деб бошлашга ундайди. Бошқаси ҳам “Сўранг”, деб уни ундайди. Униси “Сиздандир”, – дейди. Бошқаси: “Йўқ, сиздан” дейди. Ниҳоят бириси бошлайди: “Омонлик – эсонликму, мол бошингиз, асли бошингиз, бола-чақа”.

С.Алиев шоир Савдонинг ҳаётига доир маълумотлар берар экан, кўпинча тожик тилида қалам тебратган, Бедил услубини ривожлантирган шоир сифатида талқин қилади.. Бедил ғазалига ёзган назирасини таҳлил қилади. Шоирнинг тожик тилида ёзилган ғазалларида ҳам ўзбек халқ мақолларидан, сўзларидан усталик билан фойдаланганини кўрсатиб беради.

Олимнинг иккинчи мақоласи Сомийга бағишланган бўлиб, Қизилтепа туманидаги Бўстон қишлоғида туғилган мирза ва шоир Сомий ҳақидаги маълумотларни тўлдириши жиҳатидан эътиборлидир.

Мирзо Абдул Азим Сомий зуллизонайн шоир ва тарихчи бўлиб, фаолиятининг айрим томонлари бирмунча ўрганилганлиги, шоир меросидан “Тарихи салотин манғития” (“Манғит султонлари тарихи”) китобининг 1962 йилда Москвада нашр қилинганлиги, бу ишни амалга оширган, рус тилига таржима қилган, шарҳлар билан босмага тайёрлаган олима Л.М.Епифанованинг хизматларини алоҳида таъкидлайди. Сомийнинг форс-тожик тилидаги шеърлари ва саёҳатнома типидagi асарлари 3.Ш Ҳасанованинг номзодлик диссертациясида тадқиқ этилганлиги, аммо ўзбек тилидаги ижоди ўрганилмаганлигини афсус билан қайд этади.

Сомийнинг саройда мунши бўлганлиги ва “Тухфаи шоҳий” номли асарида бошдан оёқ амир Абдулаҳад ва сарой аҳлининг бемазагарчиликларини қаттиқ танқид остига олганлиги ҳақида фикр юритиб, поэтик маҳорати таҳлил этилади. Шу билан бир қаторда Садриддан Айний маълумотларига суяниб унинг туғилган ва вафот этган йилларига аниқлик киритилади: “У ҳижрий 1325 (мелодий 1907) йилда 72 ёшида вафот этган, – деб ёзади шоирни яхши билган С. Айний” Шунга қарамай баъзи адабиётшунослар Сомийни 1910 йилда, баъзи тарихчилар эса уни 1914 йилда вафот этган деб ёзадилар. “Ўзбек совет энциклопедиясида” эса “вафоти номаълум” деб кўрсатилади. Олим Сомийнинг туғилган йили ҳам энциклопедияда қайд қилинганидек, 1823 йил бўлмай балки 1837 йилда тўғри келади деб масалага ойдинлик киритади.

Устоз шогирдлари Г.Аҳророва билан биргаликда Сомий асарларини излашга киришиб, шоирнинг набираси қўлида қолган қимматли дастхат баёзни топадилар ва бу қўлёзмани “Бухоро баёзи” деб атайдилар (кейинчалик Г.Аҳророва Сомий ижоди бўйича номзодлик диссертациясини ёқлайди, гарчанд устоз раҳбарлик қилмаган бўлсалар-да, мавзуни бериб, тўғри йўналиш кўрсатганларини алоҳида таъкидлаш зарур деб ҳисоблаймиз).

XIX асрнинг охири XX аср бошларида Бухоро адабий муҳитида адабий таъсир масаласи ўтмиш ижодкорларининг ғазалларига таҳмис, назира боғлаш йўли билан ривожланганлигини кузатиш мумкин. Бухоро шоирлари Навоий, Ғузулий, Муқимий каби классикларнинг асарларини яхши билганлар ва уларни ўз устозлари деб ҳисоблаганлар. Масалаг шу жиҳатдан

ёндошган олим Сомийнинг Навоий, Фузулий ва Муқимий анъаналарини давом эттиргани ҳақида фикр юритиб, шоирнинг Навоий, Фузулий ғазал-ларига ёзган мухаммасларидан парча келтиради Навоийнинг

*Ваҳки муғбача ҳар дам чекибон бодаи ноб,
Қўзғолиб арабасидан бу қўҳна дайри хароб,*
матлаъси балан бошланадиган ғазалига Сомий ўн бир бандлик мухаммас боғлайди. Мухаммаснинг биринчи банди:

*Ишқ водийсида мен хастаи заиф маъоб
Жисми зоримга жунун шиддатидин турли азоб,
Ногаҳ ул шўх чиқиб зулфи сиёҳини тароб,
Ваҳки муғбача ҳар дам чекибон бодаи ноб,
Қўзғолиб арабасидан бу қўҳна дайри хароб.*

Шоирнинг Муқимий мураббасига назира битгани, халқ ашулалари, халқ оҳангида ғазаллар ёзгани, унинг Россияда бўлгани ҳақидаги маълумотларни келтиради, мақола охирида шоир асарларининг барчаси етиб келмаганини афсус билан қайд этади.

Учинчи шоир ҳақидаги мақола “Саҳбо” деб номланади. Саҳбо ҳам форс-тожик тилида, ҳам ўзбек тилида шеърлар ёзган зуллистонаин лирик шоирлардан бири бўлган. Саҳбо ҳақидаги илк маълумот унинг замондоши Мирзо Абдулазим Сомийнинг “Миръот ул-хаёл” (“Хаёл кўзгуси”) тазкирасида учрайди. Олим ундан парча келтиради. Сомийнинг 22 мисралик маснавийсида Саҳбога таъриф беради:

*“Агар хомваш парвишиони қунад,
Аторуд кужо нуқатдонӣ қунад...”*

(Агар қалами парвоз қилса, аторуд уни қувиб етолмайди. Унинг шеърлари малоҳат ва баёнда намуна, маҳорати мусиқийликка бой)¹.

Садри Зиё эса ўзининг “Тазкори ашъор” тазкирасида Саҳбога қирқ мисра шеър бағишлайди. Тазкирага таяниб, унинг инсоний фазилатлари, мироб сифатида фаолият юритгани, Амир Олимхон томонидан ўлдирилгани ҳақидаги маълумотларини берганига ҳам тўхталади.

С.Айний ҳам “Намунаи адабиёти тожик” китобига Саҳбо шеърларидан киритганлиги, у билан танишлиги, “ўзида ғойибона муҳаббат” пайдо қилган биринчи шоир сифатида Мирзо Ҳайит Саҳбони тилга олиши, “Эсдали-клар”да ҳам Саҳбо ижоди, шахсига оид қимматли маълумотларни берганлигига тўхталади.

Кузатувчан олим Саҳбонинг неварасини излаб топади, унинг бобоси ҳақидаги хотираларини, шу билан бирга Саҳбони таниган кишиларнинг хотираларини ҳам келтиради. Хусусан, Саҳбонинг Қабодиёнда ваҳшийларча ўлдирилиши фожиасини қўрган Ҳайбулло Мамашоев хотиралари жуда таъсирчанлиги билан ажралиб туради.

¹ Саид Алиев. Бухорода битилган байтлар. Адабий мақолалар ва хотиралар. Тошкент. Ғ.Ғулом номидаги нашриёт-матбаа бирлашмаси, 1992. – Б.99.

С.Алиев бу шоир ижодига қизиқиши баландлигидан, унга бағишлаб “Мирзо Ҳайит Саҳбо” номли пьеса ҳам ёзди ва бу пьеса С.Айний номидаги Бухоро вилоят театрида бир неча йиллар саҳнадан тушмай келди.

Устоз ижодининг айни шу қирралари ҳақида истеъдодли олим А.Хонов шундай ҳикоя қилади: “Домла Алиевнинг улуғ ёзувчиларга, таниқли адабиётшунос ёки санъатшунос олимларга эхтироми, улар ҳақида мароқ билан, фахр билан сўзлаб бериши ажиб бир ибрат намунаси эди. Яссавий, Бобур, Машраб, Махтумқули, Муқимий каби улуғ сўз санъаткорларининг Бухорога муносабатлари, Бухорода бўлганликлари билан боғлиқ ҳаётий воқеаларни домла ғоятда фахр туйғулари билан гапирар, буни мақола ва рисоаларида талқин ва таҳлил қиларди. Бухородан етишган сўз санъаткорлари ҳақидаям китобларда расман ёзилган ва ёзилмаган воқеа талқинлари эса яна бир ибратли ҳодисадир. Рудакий, Аҳмад Дониш, Саҳбо, Садриддин Айний, Мирзо Сомий, Содик Жондорий, Абдурауф Фитрат сингари бир қатор бухоролик ижодкорлар ҳақидаги маълумотларни, уларнинг ҳаётига, асарларига доир оҳорли қарашларни ва жозибали талқинларни илк бора домла Алиевдан эшитганмиз, десам, бўлади. Булар орасида у кишининг Садриддин Айнийга бўлган муносабати алоҳида ажралиб туради. Домланинг Айнийга эҳтиромли муносабатлари, ҳатто, кийиниши, ўзини тутиши, гап-сўзларда ҳам ўзини намоён етиши анча мароқли эди. Саиджон Алиев домла, кўпинча, Айнийнинг расмлардаги кителига монанд кўкроқ мовутдан енгил кител кийишни хуш кўрарди. У киши юз тузилиши, қадди-басти билан ҳам Айниймонанд эдилар”¹.

Саиджон Алиевнинг С.Айний билан боғлиқ хотиралари ва тадқиқотлари кейинги мақолаларимиз йўл очади.

Адабиётшунос олим Саиджон Алиевнинг бухоролик уч шоир ҳақидаги мақолаларини ўқир эканмиз, қуйидаги хулосаларга келдик:

1. Бу кузатишлар ҳаёти ва ижоди ҳақида маълумот жуда кам бўлган ижодкорлар ҳақида ўқувчида маълум таассурот уйғота олади.

2. Мақолалар ҳажман қисқа бўлса-да, ўзида зарур далилларни тўплагани, келгусида мазкур ижодкорлар ҳақида тадқиқот яратувчиларга йўналиш бера олиши жиҳатидан муҳимдир.

Профессор Саиджон Алиев бу ижодкорлардан ташқари бухоролик Мунзим ва Ҳамдий ҳақида ҳам мақолалар ёзган. Унинг Шоҳин, Возеҳ, Ҳайрат каби шоирлар ҳақида қимматли маълумотларни келтириши, олимнинг фидойилик билан изланишлари ёш тадқиқотчиларга ибрат бўлиши жиҳатидан ҳам аҳамиятга эга.

Устод бухоролик ёш ижодкорларнинг йўлбошчиси ва ғамхўр ҳомийси сифатида Бухоронинг кўзга кўринган талантили ижодкорлари – Жамол Камол, Тошпўлат Ҳамид, марҳум Максим Карим, тожик шоираси Гулчеҳра Сулаймонова, Марям Турдиева, Самандар Воҳидов, Тошпўлат Аҳмедов каби шоир ва шоиралар ижодини доим кузатиб борди, уларга оқ йўл тилади, асарларини таҳлил қилиб мақолалар ёзди. Устоз қўмагида Неъмат Ами-

¹ Абдуғаффор Муродхон. Поклик пойдевори // Китобда: Дилдан номи ўчмас устознинг. – Тошкент: Мухаррир. 2010. – Б.64.

новдай дунё таниган сатирик усталар, Самандар Воҳид, Жамол Камолдай етук шоирлар етишиб чиқади.

Олимнинг ижодкор сифатида ёзган шеърларини кўздан кечиран эканмиз, ватанга бўлган муҳаббат, шу жонажон Бухоро фарзанди бўлганлигидан ғурурланиш, фахрланиш туйғулари устунлигини кузатамиз. Шу боис устод “Бухоро, отажонимсан, Бухоро, онажонимсан”, – дея она шахрини суюб- ардоқлайди. Ҳақиқатдан, бу кўҳна ва навқирон Бухорои шариф билан қанча фахрланса, ғурурланса арзийди. Ахир бу юрт Ибн Сино каби доврўғи жаҳонни тутган табиб ватани, ҳазрат Баҳовуддин Нақшбандни тасаввуф оламига етказиб берган Ислоом беланчаги, қолаверса, Исмоил Бухорий, Абдуҳолиқ Ғиждувонийлар кўзларига тўтиё қилган табаррук тупроқ. Туркистон кўксидаги муқаддас тумор! Шу боис шоир “Сенга тоабод таъзим, ўстирган она тупроқ”, – деганда минг карра ҳақ эди. У жонажон юртидан қанча узоқлашса, унинг кўзига ватани шунчалик муқаддас кўринади, “олмазор,шафтолизорларию, гулзорлари” ўзига чорлайверади:

*Узоқлашсам кўзимга боғдайин кўринасан,
Тушларимга кирасан, тоғдайин кўринасан,
Мўътабар нону тузу ёғдайин кўринасан,
Сенга тоабод таъзим, ўстирган она тупроқ.*

Ҳамиша яхшиликка хайрихоҳ бўлган муаллим-шоирнинг муқаддас тупроқни васф этувчи бундай шеърлари кўп.

Хулоса қилиб айтганда, Саиджон Алиев – илму маърифат маскани, тарихий обидалар макони Бухорои шариф фарзанди бўлганлигидан бир умр уни севиб яшади, ўз ҳаётини Бухоросиз тасаввур эта олмас, ўзини Бухородан айри кўра билмасди. Шу сабабли умрининг сўнгги йилларида ёзилган асарларининг номларида ҳам она юрти Бухорога меҳри бўлакчалиги бўртиб кўринади: “Бухорода битилган байтлар”, “Бухоро нидоси”, Бухоро фарзанди Абу Али ибн Сино ҳақидаги роман, тарихда ўтган бухоролик олимлар, ижодкорлар ҳақидаги тадқиқотлар, пьесалар фикримизнинг яққол далили бўла олади.

**НавДПИ профессори,
филология фанлари доктори
(Ўзбекистон)**

ҲОЗИРГИ АДАБИЙ ЖАРАЁН ВА АДАБИЙ ТАНҚИД ХОЛМУРОВОДОВ А.,

Аннотация: Адабий жараён ва адабий танқид муаммолари бугунги кунда долзарб мавзулардан биридир. Ўзбек адабий танқидчилиги тараққиёти ва муаммоларини тадқиқ ва таҳлил этиш адабий жараён масалалари ҳамда тамойилларини тўғри ва холис баҳолашда муҳим аҳамиятга эга. Мақолада ана шулар ҳақида фикр юритилган.

Абдуллоев Олимжон. Шоира Мунаввара Ойматованинг бадийи маҳорати.....	157
Улуғов Абдулла. Хаётга мафтун адиб.....	164
Файзуллоев Бахтиёр. Туркигўй шоирлар устоз Айний нигоҳида.....	170
Давронова Шоҳсанам. Назар Эшонқул “Шамолни тутиб бўлмайди” ҳикоясининг поэтик тил хусусиятлари	173
Adizova Nilufar. Erkin Vohidov ijodida milliy – o‘zlik ruhining aks etishi.....	177
Ф.Каримова. Зиёвиддин Мансур шеърятининг бадийи хусусиятларига доир	183
Жамилова Башорат Сатторовна. Автобиографик қиссаларда нарратология – баёнчилик услубининг ўзига хос кўринишлари	186
Мунисжон ҲАКИМОВ. Жамол Камол шеъриятида кўнгил тимсоли	190
Жовлиев ЖАВЛОНБЕК. Чўлпон ва Шайхзода.....	195
Zoyirova G O‘zal. Samandar Vohidov she‘riyatida shakl va mazmun uyg‘unligi	200
Khudoyberdiev Jasur. The scholarship of international literary critics about Uzbek jadid writers.....	207
Mirsharipova Shahzoda. Tarixning takrorlanishi	210
Mo‘minova S. Ruhiiy olam inkishofi	213
Нусратова Ҳамида. Маърифатпарвар адиб Абдулла Авлоний дарсликлари мундарижаси	215
Normurodova Nigora. Sadriddin Ayniyning “Esdaliklar”ida real hayot tasviri	220
Норова Насиба. Усмон Қўчқор ғазалларида анъана ва новаторлик	222
Райхонова Мухайё. Абдулла Орипов шеърияти поэтикаси	225
Рахматова Нигора. Эркин Воҳидовнинг адабиётшунослик фаолиятига бир назар	229
Salimova Salimaxon. “Tazarru bog‘lari” she‘riy turkumida tabiat tasviri va lirik qahramon ruhiyati ifodasi	233
Сафарова Ҳилола. Самандар Воҳидов шеъриятида ватан мадҳи	235
To‘gayeva Mohinur. Shoyim Bo‘tayevning “Shamol o‘yini” qissasida xalq milliy ruhiyati	240
Azimova Muhabbat, Habibova Maftuna. Buxoroning she‘riy xaritasi.....	243
Ширинова Азиза. Шавкат Раҳмон шеърияти образлар олами	247
Salohiddinova Lobar. O‘zbek bolalar she‘riyatida analitik folklorizm	250
Шодиева НИГИНА. Ҳозирги ўзбек насрида шамол образи	253
Go‘zal Salohiddinova. “Iztirob”ni o‘qib	257
M.Q.Salohiddinova. Bolalarbop tajnisli ikkiliklar	260
Шарипова Лайло. Маҳоратли шоир	264

IV БОБ

АДАБИЁТ НАЗАРИЯСИ ВА АДАБИЙ ТАНҚИД МУАММОЛАРИ

Ахмедова Шоира. Бухоро адабий муҳити олим талқинида	270
Махмудова Наргиза. Чарльз Диккенс ижодида тарбия романи жанрининг хусусиятлари	280
Narzulloyeva Nilufar. Abdulla Qahhor va Said Ahmad	284
Равшанова Гулрухбегим. Ҳажвиётда рамзийликнинг ўрни.....	287
Раҳмонова Зарина. Адабиётшуносликда ижодий индивидуаллик муаммоси	291
Қодирова Насима. Услуб ва ижодий индивидуаллик масаласи	297
Худойкулова Марҳабо. Баҳсда адабий муаммолар талқини.....	302
Назарова Д. Адабий портрет ривож хусусида	304
Олтиной Қурбонова. Абдулла Орипов ҳақидаги теран талқинлар	306
Murodova Farangis. Obzor maqolada hikoyalar talqini	309

V БОБ

ФОЛЬКЛОРШУНОСЛИК МАСАЛАЛАРИ

Д.Ўраева, М.Қодирова. Масофавий таълимда фолклорни ўқитиш методикасини такомиллаштириш зарурияти	313
Улуғмурод АМОНОВ. Элбек – фолклор тўпловчиси ва тадқиқотчиси.....	319

Абдурахмонова Феруза. “Ёр-ёр” атамаси ҳақида	324
Баходир Жовлиев. Бадий асарда мифологик талқин масаласи	329
Жабборов Фаррух. “Малика айёр” дostonи номининг ёзилишига уч хил ёндашув	335
Жуманов Элбек. Ўзбек халқ эртаклиридаги ўрталиқ формулалар	338
Рахмонов Зикрийё, Рахмонова Дилбар. Фольклор как составляющая часть национальной культуры	344
Сабиrowa Насиба. Хоразм халфачилиги тараққийетида шоира – дostonчи хоним халфанинг ўрни	347
Шералиева Сайёра. Задачи фольклористики. Историческое развитие фольклора народов центральной азии. Сущность дастанов	352
Юлчураев Орзубой. Меҳнат қўшиқлари таснифи баходир саримсоқов талқинида	358

VI БОБ АДАБИЙ АЛОҚАЛАР ВА ТАРЖИМАШУНОСЛИК

Мақсуд Асадов. Маънавий камолот йўли	364
Астанова Гулнора. “Минг бир кеча”да шарқ аёли талқини	373
Ҳилола Ахмедова. Инглиз адабаси ижодининг талқинлари	375
Мухтор Рўзиев. Ханс Шнир – “масхарабознинг қарашлари” романининг бош қаҳрамони	378
Бегимқулова Шахноза, Холикова Мукаддас. Фарука Гавҳарий – садоқатли аёл образи	380
Buvino Nosirowa. Dunyo adabiyotida ota obrazi	385
Қаҳрамон Тўхсанов, Отабек Бабаев. Таржимада тил бойлигидан фойдаланиш	388
Teshayeva Gulnoza. Abdulla qodiriy va turkiy xalqlar romanchiligi	393
Мизрабова Жерен. Офелия нутқидаги бадий воситаларнинг ўзбек таржималарида қайта яратилиши	397
Norova Rahima. Ingliz adabiy ertakchiligi	401
Azimov Ulug'bek. “Masnaviyi ma'naviy”da oddiy folklorizm	403
O'rinova Maftuna. “Tog'lar qulayotgan zamon(abadiy qalliq)” romanida umuminsoniy fojialar va badiiy talqin	407
Qudratova Muborak. Cho'lpon “Shohnoma”ning turkcha tarjimasi” va “Uvaysiy” maqolalari... ..	411

VII БОБ ТИЛШУНОСЛИК

Найимов Сади. Антропоонимы Бухарской области	417
Дуйсабаева Дилбар. Проблемы развития лингвокультурологической компетенции при изучении родного языка и литературы	420
Ш.Набиева. Она тили дарсликларининг шаклланиши	424
Mustaqimova Qunduz, Boltayeva Nodira. Reklama tilida metafora va iboralarning o'rni	427
Носирова Мубина. Теоретические основы изучения концептов в когнитивной лингвистике	431
Ф.Н.Элмуродова. Хорижий тилларни ўқитиш ва маданий тадбирлар орқали маданиятлараро мулоқот кўникмаларини шакллантириш	436
Холматова Шохиста. Аксиологическая значимость пословиц, характеризующих семейные отношения	440
Sobirova Dilnoza. Tibbiy reklamalarda uslubiy figuralar	445
Aminova AMIRA. Lingvokulturologik konseptlar xususida	448
Sharipova Maftuna. “Qo'y” limgi asosida shakllangan o'zbek xalq maqollarida metafora	453
Ашурова Нодира. От ЛМГИ асосида шаклланган ўзбек халқ мақолларининг прагматик хусусиятлари	458